

24. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : Конвенція від 18 березня 1986 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_137.

25. Биологический энциклопедический словарь / гл. ред. М.С. Гиляров ; Редкол.: А.А. Баев, Г.Г. Винберг, Г.А. Заварзин и др. – М. : Советская энциклопедия, 1986. – 831 с.

26. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

27. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.

28. Порядок утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30 вересня 2010 року № 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10>.

УДК 349.422 : 615.2

ВИРОЩУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

THE CULTIVATION OF THE MEDICAL PLANTS BY THE AGRICULTURAL MANUFACTURERS IN UKRAINE: THE MAIN ITEMS OF THE LEGAL REGULATION

Кривко М.Є.,

*здобувач кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті розглядаються загальні питання правового регулювання вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. Зазначається, що, незважаючи на відсутність спеціального правового регулювання, чинне законодавство не створює жодних перешкод на шляху здійснення сільськогосподарськими товаровиробниками цього різновиду діяльності. Автором акцентується увага на проблемі відсутності законодавчого закріплення гарантованої державної підтримки організованого вирощування лікарських рослин.

Ключові слова: лікарські рослини, сільськогосподарська діяльність, сільськогосподарський товаровиробник, аграрне законодавство, державна підтримка.

В статье рассматриваются общие вопросы правового регулирования выращивания лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями. Указывается, что, несмотря на отсутствие специального правового регулирования, действующее законодательство не создает каких-либо преград на пути осуществления сельскохозяйственными товаропроизводителями данного вида деятельности. Автором акцентируется внимание на проблеме отсутствия законодательного закрепления гарантированной государственной поддержки организованного выращивания лекарственных растений.

Ключевые слова: лекарственные растения, сельскохозяйственная деятельность, сельскохозяйственный товаропроизводитель, аграрное законодательство, государственная поддержка.

The item of the legal regulation of the medical plants cultivation as the type of agricultural activities at the modern stage of development of Ukraine is researched in the article. It has been concluded that in spite of lack of special legal regulation, the current Ukrainian legislation does not block this kind of agricultural activity by the agricultural manufacturers. The author emphasizes on the problem of absence of the measures of state support of medical plants cultivation at the legislative level.

Key words: medical plants, agricultural activity, agricultural manufacturer, agrarian legislation, state support.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією із провідних галузей народного господарства України. Його значення полягає не лише в забезпеченні потреб людей у продуктах харчування, а й у тому, що воно забезпечує зайнятість сільського населення та підвищує ефективність усього національного виробництва [1, с. 248]. У зв'язку із цим, особливо важливим є розвиток нових і відновлення «забутих» напрямів сільськогосподарського виробництва, одним із яких є вирощування лікарських рослин. У контексті того, що при виготовленні більшості лікарських препаратів використовується саме рослинна сировина, актуальним стає питання створення належного правового регулювання організованого вирощування лікарських рослин.

На сьогодні, незважаючи на нагальну потребу фармацевтичної промисловості в якісній лікарській рослинній сировині, держава не створила жодних умов для розвитку цього напрямку сільськогосподарського виробництва. На теоретичному рівні відсутнє системне вивчення проблеми правового забезпечення вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності. У зв'язку із цим, постає питання про необхідність комплексного підходу до вивчення проблеми вирощування лікарських рослин аграрними товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Особливості вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками

спеціалістами у сфері аграрного права в Україні не вивчалися, хоча окремі питання діяльності сільськогосподарських товаровиробників на монографічному рівні розглядали, зокрема, А.П. Гаврилішин, Я.З. Гаєцька-Колотило, В.П. Жушман, Ю.П. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, Л.Д. Тулуш та деякі інші.

Постановка завдання. Першочерговим питанням у процесі комплексного аналізу правового регулювання відносин із вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності є саме дослідження правових засад вирощування лікарських рослин аграрними товаровиробниками. Цим питанням присвячена стаття.

Виклад основного матеріалу. Діяльність сільськогосподарських товаровиробників із вирощування лікарських рослин є різновидом сільськогосподарської діяльності.

Незалежно від організаційно-правової форми сільськогосподарських товаровиробників, форми власності, вони самостійно здійснюють свою діяльність. Так, зокрема, відповідно до ст. 4 Закону України «Про кооперацію» від 10.07.2003 р. № 1087-IV [2], кооперація базується на принципі вільного вибору напрямів і видів діяльності. У ст. 24 Закону України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р. № 973-IV зазначається, що фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організовує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію [3].

Окрім цього, варто звернути увагу, що, згідно із Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775-III, вирощування лікарських рослин не належить до діяльності, що підлягає ліцензуванню [4, ст. 9].

Отже, можна зробити висновок, що діяльність із вирощування лікарських рослин, з правової точки зору, може здійснювати будь-який суб'єкт господарювання (юридична особа або навіть фізична особа-підприємець), який містить серед видів господарської діяльності вирощування лікарських рослин.

При виконанні цієї умови сільськогосподарський товаровиробник має право здійснювати культивування всіх культурних рослин, які використовуються в медицині для виготовлення лікарських препаратів (виходячи із положень ст. 1 Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 р. № 411-IV) [5].

Однак, варто відзначити, що в разі вирощування окремих лікарських рослин сільськогосподарські товаровиробники зобов'язані, крім іншого, дотримуватися вимог державних стандартів. Так, наприклад, при вирощуванні лаванди – рослини, ефірна олія якої широко використовується в парфумерно-косметичній, фармацевтичній і харчовій промисловості [6], обов'язковим є дотримання ДСТУ 3658-97 (ГОСТ 3579-98) «Саджанці лаванди справжньої. Технічні умови». Аналогічна ситуація має місце при вирощуванні зокрема стевії медової – лікарської рослини, що використовується для виготовлення цукрозамінників для хворих на цукровий діабет [7, с. 472]. При її вирощуванні необхідно враховувати ДСТУ 4775:2007 «Насіння стевії медової (stevia rebaudiana bertonii)». Вимоги до заготовлення» та ДСТУ 4776:2007 «Лист стевії медової (stevia rebaudiana bertonii). Заготівля для промислового перероблення».

Процес реалізації продукції, отриманої в результаті вирощування лікарських рослин, також не має жодних особливостей з точки зору правового регулювання. Зокрема, організовано вирощені лікарські рослини можуть реалізовуватися сільськогосподарськими товаровиробниками на підставі договорів контрактної, поставки, купівлі-продажу та інших.

Проте відсутність законодавчих перешкод у вирощуванні лікарських рослин ще не означає, що для сільськогосподарських товаровиробників створені всі належні умови для вирощування саме лікарських рослин. Варто відзначити, що вирощування лікарських рослин є технологічно достатньо складною процедурою.

Так, для вирощування лікарських рослин повинні використовуватися невиснажені земельні ділянки, повністю звільнені від бур'янів. Крім того, існують спеціальні технології удобрення землі для вирощування лікарських рослин, порядку їх орання, посіву лікарських рослин, особливості догляду та збирання [8]. Важливо також зазначити, що основна цінність лікарських рослин для сировини для фармацевтичної промисловості є хімічний склад таких рослин [9, с.

23]. У зв'язку із цим, при вирощуванні лікарських рослин принципового значення набуває не тільки отримана кількість таких рослин у результаті культивування, а й якість конкретної партії лікарських рослин.

Отже, все вищезазначене значно ускладнює діяльність сільськогосподарських товаровиробників. Тому, обираючи між вирощуванням лікарських рослин і, так би мовити, «класичними» сільськогосподарськими культурами, товаровиробники надають перевагу останнім, зокрема пшениці, сояшнику, кукурудзі тощо.

Отже, для популяризації та впровадження серед вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників вирощування лікарських рослин необхідним є передбачення на законодавчому рівні державних пільг і привілеїв для таких суб'єктів господарювання. Так, у контексті достатньо складної та довготривалої процедури підготовки земельних ділянок для вирощування лікарських рослин, необхідності придбання спеціального устаткування та іншого, особливо важливою є бюджетна підтримка умов кредитування таких різновидів господарської діяльності.

Одним із можливих варіантів стимулювання вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками є законодавче закріплення звільнення від оподаткування або ж його мінімізація для таких суб'єктів.

Проте особливого значення має саме створення державою гарантій при реалізації сільськогосподарськими товаровиробниками отриманої сировини. При цьому, крім можливих варіантів організованої купівлі лікарських рослин у виробників, необхідно також застосовувати й додаткові заходи. Наприклад, можна розглянути можливість обмеження імпорту лікарських рослин.

Висновки. Отже, підводячи підсумки вищесказаному, можна прийти до висновку, що на сьогодні в Україні хоча й відсутнє спеціальне правове регулювання відносин із вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, законодавчі обмеження провадження такої діяльності не передбачені. Таким чином, будь-який суб'єкт аграрного господарювання має можливість вирощувати лікарські рослини.

З іншого боку, незважаючи на відсутність законодавчих обмежень у вирощуванні лікарських рослин, цей напрям сільськогосподарської діяльності майже не розвинутий. Виходом із ситуації, що склалася, може слугувати законодавче закріплення пільг і привілеїв сільськогосподарським товаровиробникам за вирощування саме лікарських рослин.

Отже, необхідним є створення належної правової бази для вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. По-перше, необхідно дозволити забезпечення фармацевтичної промисловості виключно лікарською сировиною вітчизняного походження. По-друге, встановити вимоги до якості такої сировини. По-третє, передбачити способи контролю за вирощуванням лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками з технологічної точки зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Мазуренко О.В. Проблеми сільського господарства в контексті забезпечення його інноваційного розвитку / О.В. Мазуренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012_2_2/18-2-29.pdf.
2. Про кооперацію : закон України від 10 липня 2003 року № 1087-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1087-15/parao34#o34>.
3. Про фермерське господарство : закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15/parao153#o153>.
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : закон України від 1 червня 2000 року № 1775-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T001775.html.
5. Про насіння і садивний матеріал : закон України від 26 грудня 2002 року № 411-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T020411.html.
6. Бугаєнко Л.О. Лаванда як об'єкт біотехнологічних досліджень / Л.О. Бугаєнко, Т.М. Манушкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/apbeh/2009_2/09bloobd.pdf.
7. Тронько М.Д. Цукрозамінники в харчових продуктах для хворих на цукровий діабет (огляд літератури та власник досліджень) / М.Д. Тронько, Я.Г. Бальон, О.В. Сімуров, О.В. Корпачева-Зінич, А. . Українець, М.О. Полумбрик // Журнал Академії медичних наук України. – 2008. – Т. 14. – № 3. – С. 470–482.
8. Губанов А. Выращивание лекарственных растений – дело прибыльное / А. Губанов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://agrosev.narod.ru/page149itemid897number27.htm>.
9. Терехин А.А. Технологии возделывания лекарственных растений : [учебное пособие] / А.А. Терехин, В.В. Вандышев. – М. : РУДН, 2008. – 201 с.